

Ιδρυτής: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΛ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΚΡΙΤΕΣ ΤΗΣ

Ο Thierry Maulnier σε μια μελέτη του, που δημοσιεύτηκε στην «Table Ronde» με τον τίτλο «Ο Ζαν-Πωλ Σάρτρ και η αυτοκτονία της λογοτεχνίας» προσπαθεί να αποδείξει, ότι οι απόψεις του άρχηγου της σχολής των υπαρξιστών, όπως παρουσιάζονται στο δοκίμιό του «Τί είναι η λογοτεχνία» καταδικάζουν τη λογοτεχνία σε αυτοκτονία.

Ο Maulnier, παρ' όλες τις αντιρρήσεις που έχει για την αισθητική του Σάρτρ, δε μπορεί να μην αναγνωρίσει, ότι ο συγγραφέας της «Ναυτίας» είναι ένας στοχαστής που κάνει οξύτερες παρατηρήσεις πάνω στη λογοτεχνία και μαζί ένας αληθινός φιλόσοφος.

Στην αρχή της μελέτης του ο Maulnier υποστηρίζει πως το δοκίμιο «Τί είναι η λογοτεχνία», όσο κι' αν δε θέλει να το παραδεχτεί ο Σάρτρ, αποτελεί το μανιφέστο της σχολής του. Στις σελίδες του ο αναγνώστης θα δει τις απόψεις του συγγραφέα της «Ναυτίας», που είναι και απόψεις της σχολής του για τη λογοτεχνία. 'Ακόμα το δοκίμιο έχει όλα τα γνωρίσματα του μανιφέστου, δηλαδή την προσπάθεια της απόδειξης, την αυτοδικαιολογία και την πολεμική ειρωνεία.

Στο δοκίμιο αυτό ο Σάρτρ καταδικάζει τις μορφές της αστικής λογοτεχνίας, τον ιδεαλισμό, την αισθητική της τέχνης για την τέχνη, όπως και τη λογοτεχνία που τίθεται στην υπηρεσία της πολιτικής ή μιας ιδεολογίας για να εξυπηρετήσει ώρισμένους σκοπούς.

Το μυθιστόρημα που προέρχεται απ' τη σχολή του Σάρτρ είναι αφιερωμένο στην υποστήριξη μιας ήθικης που σέβεται βαθιά την ελευθερία.

Είναι αλήθεια πως γύρω απ' τη σχολή του υπαρξισμού έγινε μεγάλος θόρυβος, δημιουργήθηκαν πολλές παρεξηγήσεις, ακούστηκαν φοβερές επικρίσεις έναντι της καθώς και υπερβολικοί επαινοι, απόκτησε φανατικούς έχθρους, όπως και φανατικούς οπαδούς.

Φυσικά όλος αυτός ο θόρυβος βοήθησε πολύ να γίνουν γνωστά τα έργα των συγγραφέων της σχολής.

Ο Maulnier κατηγορεί τον Σάρτρ γιατί έκανε ό,τι μπορούσε για να διαδόσει το έρ-

γο του και να αύξησει την κυκλοφορία του.

'Ακόμα δε δέχεται τον ισχυρισμό του συγγραφέα της «Ναυτίας» πως το έργο του δεν κατανοήθηκε από όλους αυτούς που το κάνουν πολεμική.

Η ήθικη του Σάρτρ, γράφει ο Maulnier, είναι μια ήθικη της ελευθερίας και των αξιών που θεμελιώνουν την ελευθερία, όμως στην πραγματικότητα, όπως ισχυρίζονται οι αντίπαλοί του, είναι μια ήθικη του μηδενισμού και της κατάπτωσης.

Ο συγγραφέας που τιτλοφόρησε ένα απ' τα βιβλία του «Η ναυτία», που έγραψε τους «Δρόμους της ελευθερίας», που παρουσίασε στους «Νεκρούς χωρίς ταφή» βασανιστήρια πάνου στη σκηνή, είτε από επιθυμία να είναι μέσα στον τόνο του αιώνα, είτε από μια βαθειά έλξη που τον σέρνει στην αναπαράσταση της φυσιολογικής φρίκης, δε μπορεί να παραπονεύεται, γιατί οι αντίπαλοί του παίρνουν στοιχεία απ' τα έργα του για να στραφούν έναντίον του.

Το έργο της τέχνης, συνεχίζει ο Maulnier, δεν επενεργεί μόνο με την πειθώ, τότε δεν είναι ακόμα ένα έργο τέχνης, μά με τη μαγεία του. Ο Σάρτρ είναι ένας φιλόσοφος της ελευθερίας, μά είτε το θέλει, είτε όχι, είναι ένας συγγραφέας της κατάπτωσης και η ήθικη της ελευθερίας του δίνει πολύ λιγότερους αναγνώστες απ' την αισθητική της κατάπτωσης. Οι θεαταί πήγαιναν να δουν τους «Νεκρούς χωρίς ταφή» όχι για να αντιληφθούν πως και ως ποιά δρια ή ανθρώπινη ελευθερία αντιστέκεται στα βασανιστήρια, μά για να παρακολουθήσουν την αναπαράσταση των ίδιων των βασανιστηρίων.

Υπάρχει κάποιος σαδισμός στη διάθεση του Σάρτρ, όσο κι' αν αυτός προσπαθεί να καλλιεργήσει την ήθικη της ευγένειας.

Στο δοκίμιό του «Τί είναι η λογοτεχνία» ο συγγραφέας της «Ναυτίας» ούτε μια στιγμή δε θέλησε να εξετάσει, τί είναι εκείνο που κάνει ένα έργο της λογοτεχνίας να είναι λογοτεχνικό. Αποφεύγοντας ο Σάρτρ, γράφει ο Maulnier, να θέσει έτσι το πρόβλημα, προσπαθεί να όρίσει έξωτερικά τί είναι η λογοτεχνία. Ξεχωρίζοντάς την απ' τις κυρίως λεγόμενες τέχνες, που σκοπός τους είναι να μάς δώσουν ένα αντικείμενο θεώρησης

καὶ ἡδονῆς, ποῦ θὰ εἶνε μέσα στὰ ὕλικά στοιχεῖα ποῦ συνθέτουν τὰ δημιουργήματά τους, ἡ λογοτεχνία μὲ τὸ νὰ εἶνε λόγος θὰ μᾶς προσκαλοῦσε νὰ διαπεράσουμε τίς λέξεις ποῦ χρησιμοποιοῖ γιὰ νὰ πᾶμε κατ' εὐθείαν στὰ πράγματα ποῦ ἐκφράζει, ὡσάν οἱ γραμμὲς καὶ τὰ χρώματα τῶν πλαστικῶν τεχνῶν νὰ μὴν ἦταν μιὰ γλῶσσα συμβολικὴ καὶ ἡ λογοτεχνία νὰ μὴ μᾶς ἔδινε ἀντικείμενα τοῦ λόγου, συνδυασμοὺς λέξεων, ποῦ θεωρεῖ ὁ συγγραφέας καὶ ὁ ἀναγνώστης ὡς σκοπὸ της.

Φυσικὰ καὶ ὁ Σάρτρ ὁ ἴδιος διακρίνει αὐτὴ τὴν τελευταία ἀντιλογία, μὰ δὲ βρίσκει ἄλλο τρόπο νὰ ξεφύγει, παρὰ νὰ μᾶς πεί, ὅτι ἀφίνει κατὰ μέρος τὴν ποίηση, γιὰτὶ ἡ ποίηση θεωρεῖ «τίς λέξεις σάν πράγματα καὶ ὄχι σὰ σημεῖα», γιὰ νὰ μείνει στὸν πεζὸ λόγο, ἅπου οἱ λέξεις φτάνουν στὴν πιὸ τέλεια διαφάνειά τους.

Ἔτσι ἡ ποίηση, τὸ μισὸ μέρος τῆς λογοτεχνίας, ἀποκλείεται ἀπ' τὴ λογοτεχνία μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἰσχύσει ὁ ὀρισμὸς ποῦ δίνει ὁ Σάρτρ γιὰ τὴ λογοτεχνία, ὡσάν στὴν ποίηση εἰς λέξεις νὰ μὴν ἦταν σημεῖα καὶ μαζὶ πράγματα, καὶ στὸν πεζὸ λόγο νὰ μὴν ἦταν πράγματα καὶ μαζὶ σημεῖα, ὡσάν νὰ ὑπῆρχε μιὰ ἀπόλυτη γραμμὴ διαχωρισμοῦ ἀνάμεσα στὴν ποίηση καὶ τὴν πεζογραφία, ὡσάν ἡ ποίηση νὰ μὴν ἦταν γεμάτη ἀπὸ πεζὸ λόγο, κι' ὁ πεζὸς λόγος γεμάτος ἀπὸ ποίηση, ὡσάν νὰ μὴν ὑπῆρχε ἕνας τρόπος νὰ χρησιμοποιήσῃ κανεὶς τίς λέξεις σὰ νὰ μὴν ἦταν διαφανεῖς κ' ἕνας ἄλλος τρόπος νὰ τίς χρησιμοποιήσῃ σὰ νὰ ἦταν διαφανεῖς, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶνε, στὴν ποίηση ὅπως καὶ στὸν πεζὸ λόγο καὶ σὲ διαφοροὺς βαθμοὺς, διαφανεῖς, μαζὶ αἴσθησι καὶ ἀκριβῆς σημασία, σκοπὸς καὶ μέσο, προορισμένους νὰ μᾶς σταματήσουν στὸν ἑαυτὸ τους, νὰ εἰσδύσουν μέσα μας μὲ τὸν ἦχο τους, τὴν ἱκανοποιητικὴ ἀκρίβεια τῶν συνδυασμῶν τους, τὴν ἰσορροπία τῆς φράσης, τὴν κίνηση τῆς πορείας τους σχεδὸν πειστικὴ παρὰ κατηγορηματικὴ καὶ νὰ μᾶς παραπέμψουν στὰ πράγματα ποῦ παριστάνουν, νὰ ἀνακαλέσουν τίς ἰδέες ποῦ ἐκφράζουν.

«Ἡ πρόζα, γράφει ὁ Σάρτρ, εἶνε κατ' ἐξοχὴν κερδοσκοπικὴ. Θὰ ὠριζα τὸν πεζογράφο εὐχαρίστως σάν ἕναν ἄνθρωπο ποῦ ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τίς λέξεις. Ὁ κ. Jourdain ἔκανε πεζογραφία γιὰ νὰ ζητήσῃ τίς παντοφλές του κι' ὁ Χίτλερ γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο στὴν Πολωνία». Καὶ ὁ Maulnier προσθέτει: «Ἔτσι λοιπὸν ἡ λογοτεχνία εἶνε ἡ πεζογραφία καὶ ἡ πεζογραφία εἶνε ἡ πεζογραφία τοῦ κ. Jourdain καὶ τοῦ κ. Χίτλερ. Ὁ Σάρτρ μπορεῖ νὰ προσθέτῃ παρακάτω: Αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει καθόλου νὰ ὑπάρχει ἕνας τρόπος ποῦ γράφει ὁ καθένας. Καὶ τὸ ὕφος δίχως ἄλλο δίνει τὴν ἀξία σ' ἕνα πεζογράφημα. Μὰ εἶνε ἀναγκασμένος νὰ γράψῃ ἀμέσως.» Ὁμως τὸ ὕφος πρέπει νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητο. Καὶ ὁ Maulnier συνεχίζει. Δὲν πέρασε

καθόλου ἀπαρατήρητο τὸ ὕφος τοῦ Πασκάλ, τοῦ Σατωμπριάν, τοῦ Μπαλζάκ, τοῦ Προύστ. Ἄν ὁ πραγματικὸς λογοτέχνης ἦταν, ὅπως θέλει νὰ μᾶς πείσῃ ὁ Σάρτρ νὰ τὸν παραδεχτοῦμε, ὁ πεζογράφος, ὁ πεζογράφος ἀπαλλαγμένος ὀλωσδιόλου ἀπὸ κάθε ποιητικὸ στοιχεῖο, ὁ πεζογράφος ποῦ ἐξυπηρετεῖται ἀπ' τίς λέξεις καὶ δὲν τίς χρησιμοποιοῖ, ὁ πεζογράφος ποῦ μεταχειρίζεται μιὰ γλῶσσα καθαρὰ σάν ὄργανο γιὰ νὰ μιλήσῃ στὸν ἄλλο μὲ σκοπὸ νὰ τὸν πείσῃ ἢ νὰ τὸν κλονίσῃ, ἢ νὰ τὸν κάνει νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐνεργήσῃ μ' αὐτὸ ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, τότε πραγματικὰ ὁ ἀληθινὸς λογοτέχνης θὰ ἦταν ὁ κ. Jourdain. Ὁμως ἀπὸ τότε ποῦ ὑπάρχει λογοτεχνία ἔγινε παραδεκτὸ ἀπὸ μιὰ κακὴ συγκατάθεσι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ποῦ χρησιμοποιοῖ τὴ γλῶσσα γιὰ σκοποὺς ποῦ θὰ τὸν ἐξυπηρετήσουν, δὲν εἶνε λογοτέχνης.

Ὁ ὀρισμὸς τῆς λογοτεχνίας ποῦ μᾶς δίνει ὁ Σάρτρ εἶνε τέτοιος ποῦ ἀποκλείει ἀκριβῶς ὅ,τι εἶνε λογοτεχνία καὶ δὲν κρατᾶει παρὰ ὅ,τι δὲν εἶνε λογοτεχνία. Χωρὶς νὰ θέσῃ τὸ ἐρώτημα τί εἶνε ἐκεῖνο ποῦ κάνει ἕνα ἔργο τῆς λογοτεχνίας νὰ εἶνε λογοτεχνικό, μᾶς δίνει μ' ὄλα ταῦτα κατὰ παράδοξο τρόπο τὸ μέσο νὰ ἀπαντήσουμε. Εἶνε λογοτεχνία, δηλαδὴ πεζὸς λόγος ἢ ποίηση ἢ κάθε μορφή ἐκφρασεῖς ποῦ παρατίθεται ἀνάμεσα στὴν καθαρὴ ποίηση καὶ τὴν καθαρὴ πρόζα, ὅ,τι εἶνε παραγωγή τῆς γλώσσας ποῦ ξεφεύγει σ' ἕναν ὀποιοδήποτε βαθμὸ ἀπ' τὴν ἀνάγκη μόνο νὰ ἐπενεργήσῃ γιὰ ἕνα ὀρισμένον σκοπὸ πάνω στὰ πρόσωπα γιὰ τὰ ὁποῖα προορίζεται. Εἶνε λογοτεχνία κάθε παραγωγή τῆς γλώσσας ἱκανὴ νὰ ἀποκαλύψῃ στὰ ἀντικείμενα, στὰ ὁποῖα ἡ γλῶσσα μᾶς παραπέμπει, ἄλλες λειτουργίες ἀπ' τίς λειτουργίες ποῦ τὰ κάνουν νὰ εἶναι αὐτὰ ὄργανα κάποιου σκοποῦ. Εἶνε λογοτεχνία κάθε παραγωγή τῆς γλώσσας ποῦ ξεφεύγει μὲ μιὰ ἀπ' τίς διαστάσεις της ἀπ' τὸ νὰ εἶνε μόνο πρακτικὴ δραστηριότητα ἢ μόνο ἱστορία.

Δὲ θέλω μὲ τὸν ὀρισμὸ αὐτό, γράφει ὁ Maulnier, νὰ δικαιολογήσω τὴν τέχνη γιὰ τὴν τέχνη, ἢ κριτικὴ ποῦ κάνει ὁ Σάρτρ τῆς ἀστικῆς αἰσθητικῆς εἶνε ἀδυσώπητη καὶ εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ ἴδια ἡ λειτουργία τῆς λογοτεχνίας διακυβεύεται ἀπ' τὴ στιγμὴ, ποῦ ὁ μόνος προορισμὸς τοῦ μυθιστορήματος, εἶνε νὰ ἐπιπλώσῃ σάν ἕνα κομψοτέχνημα τὸ τραπεζάκι ἢ τὸ πνεῦμα μιᾶς οἰκοδέσποινας ἀνεργῆς.

Ὅ,τι κι' ἂν σκέπτεται ὁ Σάρτρ, ὁ λογοτέχνης εἶνε ἕνας ἄνθρωπος ποῦ χρησιμοποιοῖ τίς λέξεις. Ἀκόμα πρέπει καὶ νὰ παραδεχτοῦμε, ὅτι οἱ λέξεις χρησιμεύουν γιὰ κάποιον πρᾶγμα, ὅτι ἡ ποίηση ἢ ἡ πεζογραφία εἶνε γιὰ τὸν ἀναγνώστη τὰ μέσα μιᾶς γνωριμίας, μιᾶς θεώρησης τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ εἶνε ἤδη μιὰ μεταμόρφωση τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸ φανταστικὸ καὶ ἡ ἀρχὴ μιᾶς μεταμόρ-

φωσης τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου μέσα στοῦ πραγματικό.

Ὁ Maulnier δέχεται ὅτι ὁ συγγραφέας μπορεῖ νὰ θίξει ὁποιοδήποτε θέμα, ἀρκεῖ νὰ μᾶς τὸ δώσει λογοτεχνικά. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἓνα ἔργο νὰ ὑποστηρίξει τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας ἢ ὄχι γιὰ νὰ εἶνε λογοτεχνικό.

Καὶ συνεχίζει. Κάθε λογοτεχνικό ἔργο καθορίζεται ἀπ' τὴν ἱστορία, τρέφεται ἀπ' τὴν ἱστορία καὶ περιλαμβάνεται στὴν ἱστορία, ὅπου αὐτὸ προσδιορίζει ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τροποποιήσεις ἀνάλογες. Μὰ σύγχρονα ξεπερνᾶ τὴν ἱστορία καὶ συγκροτεῖται ἔξω ἀπ' τὴν ἱστορία. Ἡ ἱκανότητα αὐτὴ νὰ ξεπερνᾶ τὶς ἱστορικές συνθήκες τῆς γέννησής του, τὸ ἱστορικό σχέδιασμα τοῦ συγγραφέα του καὶ τὴν καθαρὰ ἱστορική του λειτουργία εἶνε ποῦ ἀποτελοῦν τὸν χαρακτήρα του ὡς λογοτεχνικοῦ ἔργου. Οἱ «Provinciales» τοῦ Πασκάλ ἐπέζησαν τῶν θρησκευτικῶν ἐρίδων τοῦ καιροῦ τους καὶ ἂν ἡ «Putain respectueuse» τοῦ Σάρτρ εἶνε ἓνα ἔργο λογοτεχνικό θὰ ἐπιζήσει τοῦ λυντσαρίσματος. Γιατί τὰ βασανιστήρια ἑνὸς μαύρου δὲν εἶνε μονάχα μιὰ πράξη φριχτὰ τοποθετημένη σὲ κάποια στιγμή τῆς ἱστορίας καὶ ποῦ δὲν ἔχουμε νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουμε παρὰ σὰν ἓνα ἔγκλημα μιᾶς κοινωνίας ποῦ πρέπει νὰ τὸ ἐπανορθώσει, εἶνε ἐπίσης ἓνα «μυστήριο», ἓνα γεγονός τραγικό, ποῦ ἔχει ἓνα περιεχόμενο ὑπερῆστορικό, συνυφασμένο μὲ μιὰ κατάσταση καθολικὴ καὶ μόνιμη τοῦ ἀνθρώπου στὸν κόσμο γιὰ τὴν ὁποία δὲ θάχουμε ποτὲ τελειώσει νὰ ρωτᾶμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ἔτσι ἓνα ἔργο λογοτεχνικό, πραγματεύεται τὸ λυντσαρίσμα ἑνὸς μαύρου, ὅταν πηγαίνει πέρα ἀπ' τὸ ἱστορικό πρόβλημα, γίνεται ἔργο λογοτεχνικό καὶ ἀποκτᾶ τὴ δύναμη νὰ ἐπιζήσει τῆς ἴδιας του ἱστορικότητας.

Ὁ ὀρισμὸς τοῦ χρέους ποῦ μᾶς δίνει ὁ Σάρτρ καὶ ὁ ὀρισμὸς τῆς λογοτεχνίας ποῦ προέρχεται ἀπ' αὐτὸ τὸν ὀρισμὸ τοῦ χρέους, παραγνωρίζουν τὸν ἐπαμφοτερισμὸ τοῦ λογοτεχνικοῦ φαινομένου, ποῦ εἶνε ἱστορικό

καὶ σύγχρονα συντίθεται ἔξω ἀπ' τὴν ἱστορία. Κάθε πράξη «λογοτεχνική» εἶναι ἀπὸ κάποια ἄποψη, γεγονός ἱστορικό μέσα στὴ σειρά τῶν ἱστορικῶν μεταβολῶν καὶ ἀπὸ μιὰ ἄλλη ἄποψη, δραπέτευση, τάση νὰ μείνει σὲ μιὰ ἀκίνησια μόνιμη καὶ νὰ δημιουργήσει πάνου ἀπ' τὴν ἱστορία αὐτὸ τὸ ἀμετάβλητο σταθερὸ σημεῖο ποῦ εἶνε ἓνα ἔργο.

Ὁ ἐπαμφοτερισμὸς τῆς λογοτεχνίας ἐκφράζει τὸν ἐπαμφοτερισμὸ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου ποῦ παίρνει θέση — καὶ δὲ μπορεῖ νὰ μὴν τὴν πάρει — στὴν ἱστορική διαδοχή, ἀλλὰ σύγχρονα ἀποβλέπει νὰ συγκροτηθεῖ ὁ ἴδιος σὰν τέρμα ἀπόλυτο, νὰ σωθεῖ ἀπ' τὴν ἱστορία ὅταν τὴ δημιουργεῖ.

Υπάρχει μιὰ δράση τῆς λογοτεχνίας μέσα στὴν ἱστορία, μὰ ὑπάρχει καὶ μιὰ αὐτόνομη ὑπαρξη τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων σὰν ἀντιιστορία κ' εἶνε αὐτὴ ἡ ὑπαρξη ὁ ἀληθινὸς σκοπὸς τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου πέρα ἀπ' τὴ μεταβατικὴ ἱστορική του ὑπαρξη. Τὸ νὰ ζητᾶμε ἀπ' τὸ συγγραφέα νὰ συνδέσει τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὴ δράση του μέσα στὸν κόσμο, εἶνε νὰ τοῦ ζητήσουμε νὰ ἀρνηθεῖ τὸ ἔργο του σὰ σκοπὸ καὶ νὰ ἀρνηθεῖ τὸν ἑαυτὸ του σὰ συγγραφέα. Ἡ ἱστοριοποίηση δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ αὐτοκτονία τῆς λογοτεχνίας μπροστὰ στὴν ἱστορία, ὅπως εἶνε καὶ ἡ αὐτοκτονία τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὴν ἱστορία.

Οἱ ἐπικρίσεις αὐτὲς τοῦ Maulnier ἐναντία στις ἀπόψεις τοῦ Σάρτρ πάνω στὴ λογοτεχνία ὡς ἓνα σημεῖο μπορεῖ νὰ εἶνε σωστές, ὅμως ἀδικοῦν τὸ Σάρτρ σὰ λογοτέχνη.

Ὁ συγγραφέας τῆς «Ναυτίας», παρ' ὅλες τὶς ἀντιρρήσεις ποῦ μπορεῖ νὰ ἔχει κάνει γιὰ τὴ φιλοσοφία τοῦ ὑπαρξισμοῦ, μᾶς ἔδωκε ἔργα λογοτεχνικά ἀξιόλογα καὶ πλούτισε τὴ λογοτεχνία μὲ καινούργια στοιχεία κι' οὔτε θέλησε νομίζω νὰ τὴν καταδικάσει σὲ αὐτοκτονία ὅπως τουλάχιστο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ἔργο του.

Τέλος οἱ ἐπικρίσεις τοῦ Maulnier ἐκφράζουν κυρίως τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὴ λογοτεχνία καὶ δὲν κρίνουν ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς τὰ ἔργα τῆς Σχολῆς τοῦ Σάρτρ.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

